

– дальнейшее стимулирование спроса на продукцию, работы и услуги малого бизнеса.

В результате эффективного взаимодействия бизнеса и власти выигрывает в целом общество, получая пополнение бюджета за счет налоговых поступлений; расширение потребительского рынка, заполнение его качественными товарами; роста занятости населения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Борисов С. Ситуация с развитием малого бизнеса в стране по-прежнему остается сложной // Официальный сайт Общероссийской общественной организации «Опора России» [<http://opora.ru/news/>]
2. Мармылев А.Н. Анализ социально-экономической эффективности государственной поддержки малого бизнеса в России и за рубежом // Международный бухгалтерский учет. - 2011. - № 16. - С. 54.
3. Кашинская П. В., Анкудинова А. П. Актуальные проблемы взаимодействия бизнеса и власти в России // Конкурентоспособность территорий [Текст] : материалы XV Всерос. форума молодых ученых с междунар. участием в рамках III Евразийского экономического форума молодежи «Диалог цивилизаций – „ПУТЬ НАВСТРЕЧУ“» (Екатеринбург, 17–18 мая 2012 г.) : в 9 ч. / [отв. за вып. М. В. Федоров, Э. В. Пешина]. – Екатеринбург : Изд-во Урал.гос. экон. ун-та, 2012. – Ч. 4. Направления: 6. Правовые аспекты развития экономики ; 8. Формирование и развитие финансовой и налоговой политики ; 20. Бизнес и власть : модернизация отношений. – С.263-265

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ КОНТРОЛІНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

канд. екон. наук Т.О. Тарасова

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Найефективнішим засобом адаптації обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством до ринкових перетворень є запровадження системи контролінгу, яка враховує умови функціонування ринків, їх невизначеність та стихійний характер розвитку.

Термін «контролінг» в українську практику обліку був привнесений з німецькомовного спеціалізованого середовища, в якому контролінг набув поширення на початку двадцятого століття. Прийнято вважати що він найбільш повно відображає сутність управлінської технології, яка синтезує управлінський облік, планування, контроль та аналітичні інструменти. Також типовою причиною інтересу до контролінгу з боку сучасної системи управління є постійне прагнення до підвищення ефективності господарської діяльності за рахунок внутрішніх резервів, зниження підприємницьких ризиків, підтримка поточної платоспроможності.

Концепція контролінгу орієнтована на координацію систем управління та систем виконання [1]. Тому під концепцією контролінгу слід розуміти сукупність напрацьованих суджень про його функціональне приз-

начення, інституціональне оформлення та інформаційне забезпечення в контексті цілей підприємства, спрямованих на стійке зростання.

Незважаючи на широке розповсюдження контролінгу в зарубіжній практиці, концептуальні дискусії серед науковців, що обіймаються цією проблемою, не вичерпані і дотепер. Вивчення вітчизняних і зарубіжних наукових праць, присвячених теоретичним і методологічним засадам функціонування контролінгу у суміжних галузях знань, показує, що ця область економіко-управлінських знань описана з різним ступенем систематизації і фахівці не мають єдності щодо визначення концепції контролінгу. Виходячи із історичної ретроспективи розвитку концепцій контролінгу необхідно визначити декілька основних концепцій, кожна з яких оперує низкою закономірностей, які виходять із толерантності внутрішнього середовища підприємства до ризиків економічних відносин, віртуалізації бізнес-процесів, стійкого розвитку у довготерміновій перспективі. Серед таких ключових концепцій, що сприяли формуванню в Україні сучасної системи контролінгу, слід вважати узгодження аналітичної та планово-розрахункової управлінської діяльності, виникнення управлінського обліку та бюджетування, позиціонування системи управління як інформаційної системи, функціональне визначення планування і контролю, управління на основі специфічних бізнес-процесів та організаційних структур, розмежування відповідальності щодо прийняття управлінських рішень, запровадження оцінки ефективності функціонування системи контролінгу, формування моделі стійкого розвитку та функціонування (рис. 1).

Формування моделі стійкого розвитку та функціонування

Запровадження оцінки ефективності функціонування системи контролінгу
Розмежування відповідальності щодо прийняття управлінських рішень
Цілеспрямоване управління на основі специфічних бізнес-процесів, організаційних структур
Функціональне визначення планування і контролю
Позиціонування системи управління як інформаційної системи
Виникнення управлінського обліку та бюджетування
Узгодження аналітичної та планово-розрахункової управлінської діяльності

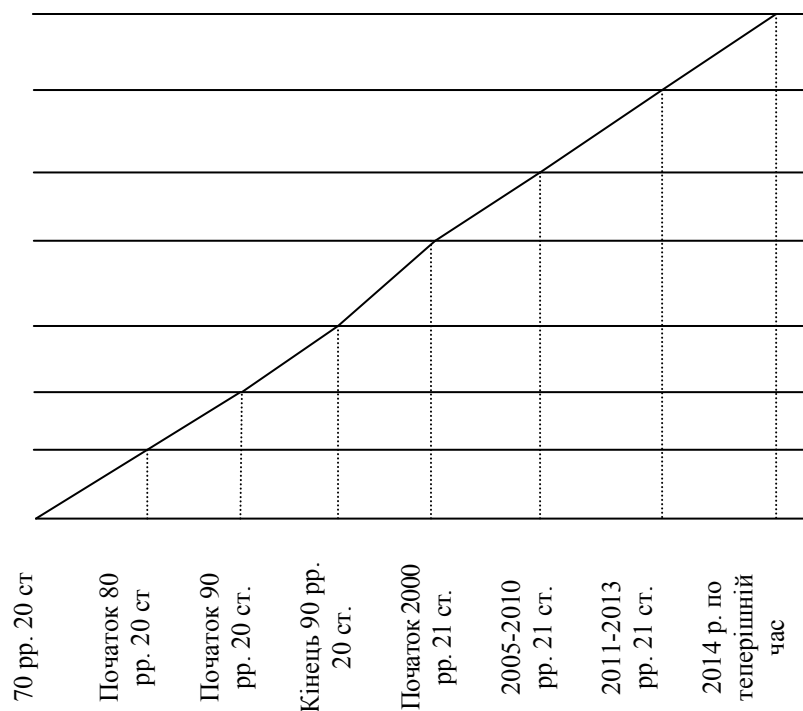

Рис. 1. Ретроспектива розвитку концепцій контролінгу

Концепція узгодження аналітичної та планово-розрахункової управлінської діяльності була започаткована німецькою економічною школою, прибічниками якою були В. Строубел, Ч. Крюгер, Р. Таунсенд, та визначала контролінг як управлінсько-аналітичну діяльність, що спрямована на підвищення якості управління [2, 3, 4]. Такий підхід передбачав узгодження дій, принципів, цілей, методів та технологій, які обслуговують внутрішньофірмове управління, яке орієнтоване на отримання прибутку.

На початку 80 років двадцятого століття в економічній літературі інших європейських держав було сформовано концепцію, яка орієнтувалася на систему обліку, та визначала контролінг як організаційний захід щодо забезпечення активного документообігу в рамках управлінського обліку [5, 6]. Така тенденція ототожнення з управлінським обліком зберігається серед наукової спільноти в Україні, яка вважає, що контролінг є інструментом керування витратами на основі концепції маржинального прибутку. Завдяки тому, що ця концепція має доволі довгий період розвитку, вона є найбільш розповсюдженою і має розроблений апарат запровадження.

Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій на початку 90-х рр. започаткував концепцію контролінгу, яка орієнтована на управлінську інформаційну систему та безпосередньо пов'язана з розвитком проектного менеджменту та появою матричних організаційних структур. Її сутність полягає у тому, що контролінг розглядається як управлінська інформаційна система, яка генерує інформаційні ресурси в автоматизованому середовищі та забезпечує підтримку управлінських рішень під час планування та контролю [7]. Фактично можна констатувати, що запровадження ІТ-технологій розширило інформаційні можливості контролінгу але, по суті справи, не використовує ті прошарки інформаційного простору, які мають істотний вплив на зростання ефективності виробництва. Як показує аналіз джерел, в рамках цієї концепції не вирішуються проблеми управління інноваціями на підприємстві, однак висвітлюються резерви зростання ефективності підприємства.

Принципово нова концепція системи планування і контролю, була започаткована і розвинена у дев'яностих роках німецькими науковцями Д. Ханом, Х. Хунгербергом, які визначали контролінг з позицій синтезу планування та контролю. Головний акцент було зроблено виділенні підсистем цільового, стратегічного, оперативного планування за ієрархічними рівнями підприємства з функціональної і дивізійної організаційними структурами [8]. Їх погляди розширили коло наукового управління на основі процесного підходу до циклів планування, контролю і мотивації. Вважаємо, що ця концепція контролінгу орієнтована на фінансовий результат, аналіз цільових витрат і визначення напрямів розвитку підприємства, зважених на критерій цінності капіталу.

На початку 21 століття набула поширення концепція цілеспрямованого управління на основі специфічних бізнес-процесів та організаційних структур. [9, с. 27; 10, с. 6]. Її прихильники поширюють тезу про результати якісного поліпшення бізнес-процесів, що базуються на певних підходах, які спрямовані на підвищення продуктивності, ефективності та адаптованості бізнес-процесів. Під контролінгом розуміється безперервне інформаційне забезпечення бізнес-процесів на стадіях проектування, реінжинірингу або оптимізації в рамках розробленої і адаптованої організаційної структури підприємства, яка встановлює формальні взаємозв'язки всередині бізнес-одиниці. Такий підхід дозволяє визначити відповідальність за ризик, що пов'язаний з кожним бізнес-процесом між бізнес-процесами та організаційною структурою. Вважаємо, що такий підхід базується на запровадженні міжнародних стандартів системи управління якістю та управління економічною безпекою.

Концепція розмежування відповідальності щодо прийняття управлінських рішень є найбільш розвиненою і адаптованою серед сучасних українських науковців. Вона характеризує контролінг як функцію підтримки прийняття управлінських рішень, при цьому увага приділяється координації процесу прийняття рішення, й, особливо, діяльності особи, що приймає рішення [11, с. 11]. За цих обставин контролінг позиціонується як комплексна міжфункціональна концепція управління, метою якої є координація систем планування, контролю і інформаційного забезпечення.

Виходячи зі наведеного змістовного наповнення можна констатувати, що вітчизняна наука визнає вирішальну роль контролінгу в системі управління, та позиціонує його як метасистему управління підприємством, яка спрямована на координацію елементів обліку, аналізу, контролю, планування.

Запровадження концепції оцінки ефективності функціонування системи контролінгу в період з 2011 по 2013 рр. було пов'язане з формалізацією процесу прийняття управлінських рішень, коли діяльність адміністративно-управлінського апарату перейшла в суто практичну площину. Можна відмітити, що це єдина концепція, яка була розроблена і розвинута у вітчизняному науковому середовищі. При цьому сучасні науковці запропонували механізм оцінки ефективності формування системи контролінгу через призму наслідків її впровадження за двома групами цільових параметрів:

- економічну складову, яка оцінюється як сукупність досягнення цілей, виражених як цільовий рівень узагальнюючих показників господарювання внаслідок формування системи контролінгу;
- сервісну складову, яка визначається через результативність досягнення бажаного рівня сервісу, що отримують керівники та функціональні менеджери завдяки впровадженню контролінгу.

Завдяки цьому контролінг перетворився на перелік стандартизованих процедур, що ґрунтуються на теоріях управління знаннями та структуруванні знань в системах підтримки рішень, які уможливають зниження інформаційного ризику в процесі прийняття рішень. На наш погляд, це пов'язано з вимушеним розмежуванням дефініцій результативності та ефективності, яка виникла під час адаптації та впровадження стандартів якості менеджменту ISO в Україні. Також це сприяло появі нових інноваційних видів менеджменту – екаунтинг-менеджменту, адаптивного, антикризового, комунікаційного, Self-менеджменту.

Кожна з наведених концепцій є подовженням попередніх наукових і практичних напрацювань. Тому розвиток контролінгу можна вважати еволюційним процесом, який дозволяє враховувати поступову зміну пріоритетності завдань господарювання. В наведений системі наукових поглядів на еволюційний розвиток контролінгу спостерігається концептуальна обмеженість і певна фрагментарність, що не дозволяє оцінити і визнати весь спектр його обліково-аналітичних можливостей та підриває позитивний ефект від розуміння контролінгу.

Сучасний етап розвитку соціо-еколого-економічних відносин вимагає формування нової філософії мислення. Також контролінг набуває своєї популярності і в стратегічному правлінні, оскільки сучасна ситуація на ринку доволі швидко змінюється, а стратегія підприємства будується на перспективу. За цих умов концепція контролінгу повинна орієнтуватися на майбутню діяльність, що передбачає розширення функцій обліково-аналітичного забезпечення, яке формує інформаційне середовище не лише банку даних, а й банку знань управління майбутніми подіями. На споживчих ринках інформаційного суспільства відбувається зміщення вектору кількісних даних про результати господарської діяльності на вектор зміни якісних умов, що формують ці дані. Здатність передбачати ці зміни і є рушійною силою інтелекту (банку знань), яка завдяки новому мисленню створює додаткові можливості для стійкого зростання потенціалу бізнесутворення, який характеризується здатністю забезпечувати життєздатність і отримувати доходи у майбутньому. Вважаємо відзначити, що контролінг у цих умовах виконує подвійну функцію обліково-аналітичного забезпечення зворотного зв'язку між якісним і кількісним векторами контролінгу як сутнісної основи управління (рис. 2).

Комплементация процесу зворотного зв'язку призводить до того, що результат функціонування будь якої системи (сталий розвиток) впливає на параметри, від яких залежить функціонування цієї системи (збільшення доходу).

Виходячи з позиції нової філософії управління та з огляду на специфічність сприйняття цієї категорії з позицій бухгалтерського обліку, вва-

жаємо за доцільне розуміти контролінг як соціально-економічну міжфункціональну технологію управління, яка формує інформаційний простір підтримки оперативного і стратегічного управління, на основі використання механізму внутрішніх управлінських дій рефлексорного характеру, спрямованих на стійкий розвиток підприємства. Це надає підстави визначити новий напрям розвитку концепції контролінгу, яка базується на філософії сталого розвитку підприємства при збалансованому підході до економічних, соціальних та екологічних аспектів його діяльності.

Рис. 2. Міжфункціональна подвійність контролінгу сталого розвитку

Дана концепція контролінгу дозволяє визначити основні складові організації і управління сталим розвитком: основні і допоміжні бізнес процеси; центри відповідальності в системі бізнес-архітектури, системи планування і бюджетування, мотиваційні інструменти. Ефективність системи контролінгу напряму залежить від корпоративної культури та дисципліни.

За цих умов процес делегування повноважень розподіл відповідальності доцільно проводити за рівнями управління колегіальними органами та структурними підрозділами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шатохін, О. Г. Контролінг та його функцій в системі управління конкурентоспроможністю підприємства / О. Г. Шатохін, Є. С. Зданевич // [Електронний ресурс]. – Ефективна економіка, 2014. – № 5. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2985>.
2. Strobel, Walter: Begriff und System des Controlling, in: WISU, 7. Jg., 1978, № 2, S. 421 – 427.
3. Strobel, Walter: Controlling und Unternehmensführung, in: Jacob, Herbert (Hrsg.): Controlling und Finanzplanung, (Gabler) Wiesbaden 1979, S. 5 –40.
4. Krueger, Charles A.; Townsend, Richard L.: Controlling Construction Costs, in: Management Accounting, December 1988, S. 38 – 42.
5. Фольмут, Х. Й. Инструменты контроллинга от А до Я: Пер. с нем. / Под ред. М. Л. Лукашевича и Е. Н. Тихоненковой. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 288 с.
6. Майер, Э. Контроллинг как система мышления и управления: Пер.с нем. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 96 с.
7. Köhler, Richard: Strategische sowie operative Planung und Überprüfung der Marketingeffizienz durch praktische Anwendung von Controlling-Instrumenten, in: Reichmann, Thomas (Hrsg.): 2. Deutscher Controlling Congress: Controlling, (Techno) München 1987, S. 297 –336.
8. Хан, Д., Хунгерберг, Х. Стоимостноориентированные концепции контроллинга / Д. Хан, Х. Хунгерберг : Пер. с нем./ Под ред. Л. Г. Головача, М.Л. Лукашевича и др. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 928 с.
9. Манн, Р. Контроллинг для начинающих / Р. Манн, Э. Майер ; пер. с нем. Ю. Г. Жукова. М.: Финансы и статистика, 2004. – 678 с.
10. Фалько, С. Г. Контроллинг: национальные особенности-российский и американский опыт /С. Г. Фалько, А. Рассел Кейт, Л. Ф. Левин // Контроллинг, 2002. – № 1. – С. 6 – 12.
11. Лігоненко, Л. О. Контролінг у торгівлі [Текст] : монографія / Л. О. Лігоненко, О. А. Вержбицький ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К. : КНТЕУ, 2013. – 267 с.

СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

канд. экон. наук А.И. Терешков, Ю.Г. Абакумова
Белорусский государственный университет, Минск

Современную экономику все чаще называют «инновационной», «информационной» или «экономикой знаний». Можно сказать, что экономика знаний знаменует собой высший этап постиндустриальной экономики и одновременно – переход к информационному обществу, решающую роль в котором играет информация, т.е. те же знания, а главным направлением формирования которого становится развитие человеческого потенциала.